

ANALÝZA KOGNITIVNÍCH DISKURSIVNÍCH FUNKCÍ PŘI POSKYTOVÁNÍ VRSTEVNICKÉ ZPĚTNÉ VAZBY U STUDENTŮ UČITELSTVÍ NĚMČINY JAKO CIZÍHO JAZYKA

ANALYSIS OF COGNITIVE DISCOURSE FUNCTIONS IN THE PEER FEEDBACK OF PRE-SERVICE TEACHERS OF GERMAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Jana Veličková

Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Brno

Abstrakt

Príspevek se zaměřuje na vrstevnickou zpětnou vazbu u studentů učitelství němčiny na ZŠ (tj. v rámci terciálního vzdělávání učitelů). Představeny budou výsledky kvalitativní obsahové analýzy čtrnácti zpětnovazebných rozhovorů. Cílem analýzy bylo zjistit, jak budoucí učitelé realizují kognitivní diskursivní funkce (*cognitive discourse functions*) při poskytování vrstevnické zpětné vazby zaměřené na monologický mluvený projev. Výsledky ukazují tendenci k povrchně hodnotící vzájemné zpětné vazbě zaměřené především na pozitivní aspekty výkonu. Tento typ zpětné vazby byl často doplněn návrhy alternativ. V některých případech se vyskytla i zpětná vazba popisného charakteru a konkrétní indikátory pro dané hodnocení výkonu.

Klíčová slova: vrstevnická zpětná vazba; učení a vyučování cizím jazykům; vzdělávání učitelů

Abstract

The presentation focuses on peer feedback among pre-service teachers of German as a foreign language (i.e. in the context of tertiary teacher education). The results of a qualitative content analysis of fourteen feedback interviews will be presented. The aim of the analysis was to investigate how pre-service teachers realise cognitive discourse functions when providing peer feedback that focuses on monologue oral expression. The results indicate a tendency towards superficial evaluative peer feedback focusing mainly on positive aspects of performance. This type of feedback was often supplemented by suggestions

for alternatives. In some cases, descriptive feedback and specific indicators of performance evaluation were also found in the data.

Keywords: peer feedback; foreign language teaching and learning; teacher training

1 ÚVOD

Vrstevnícká zpětná vazba je jedním z významných prediktorů učebního úspěchu (Hattie, 2018), neboť jak ukazují studie, profitují z ní jak příjemci, tak poskytovatelé (Nicol et al., 2014). Schopnost adekvátně rozvíjet poskytování vrstevnícké zpětné vazby u svých žáků lze u budoucích učitelů podpořit jejich vlastní zkušeností s jejím řízeným poskytováním v pozici učícího se (Panadero & Brown, 2017).

2 TEORIE

Teoretická východiska výzkumné studie se opírají o přesvědčení Deweyho a Vygotského Zónu nejbližšího vývoje tematizující významnou roli spoluúčících, a tedy i jejich vrstevnícké zpětné vazby, jako hybné síly učebního procesu (Falchikov, 2007; Vygotsky, 1978 in Foster & Ohta, 2005). Vrstevníckou zpětnou vazbou lze ve vzdělávacím kontextu rozumět formativně zaměřenou informaci o výkonu spoluúčícího se s cílem podpořit jeho učební proces (Panadero et al., 2018). Přestože se jedná o oblast, která se stala předmětem mnoha výzkumů, zůstávají dle Panadera et al. (2018) emocionální a kognitivní aspekty nedostatečně prozkoumané. Rovněž vrstevnícká zpětná vazba zaměřená na mluvení představuje výzkumně ne mnoho probádanou oblast.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkum byl realizován v designu kvalitativního výzkumu a jeho cílem bylo zjistit, jak budoucí učitelé realizují kognitivní diskursivní funkce (cognitive discourse functions) při poskytování vrstevnícké zpětné vazby zaměřené na monologický mluvený projev. Metodou sběru dat bylo dotazování. Získaná data byla podrobena kvalitativní obsahové analýze (Mayring, 2010) na základě

předem definovaných kategorií opírajících se o schéma kognitivních diskursivních funkcí podle Knorrové (2021). Zkoumaný soubor tvořilo 14 studentů učitelství německého jazyka s pokročilejší jazykovou úrovní.

4 VÝSLEDKY

Výsledky naznačují realizaci především kognitivní funkce „hodnocení“, přičemž převažují povrchní a pozitivně orientovaná hodnocení. Druhou nejčastější zastoupenou funkcí byla „popisná zpětná vazba“ zaměřená na strukturu referátu, gramatickou rovinu a koherenci. Dalšími realizovanými kategoriemi byly „identifikace indikátorů“ a „formulace podmínek“. Oproti tomu kategorie „teoretizování“ byla v datech zastoupena pouze marginálně.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Studie poukázala na specifika vrstevnické zpětné vazby u budoucích učitelů. Tendence k formulaci pozitivního hodnocení koresponduje se zjištěním dalších studií (např. Gielen & de Wever, 2015). Celkově lze tuto tendenci opřít o zdvořilostní strategie (Leech, 2014). Z hlediska povrchnosti zpětné vazby lze usuzovat na nedostatečné oborové znalosti (Panadero, 2016).

Zjištění mají přispět k diskusi o rozvoji schopnosti poskytování vrstevnické zpětné vazby (nejen) v hodinách výuky cizího jazyka na českých školách a sloužit jako podklad pro formulace doporučení v rámci vzdělávání budoucích učitelů (nejen) němčiny jako cizího jazyka. Implikace se dotýkají především výuky oborové didaktiky a způsobům reflektovaného rozvíjení dovednosti poskytovat konstruktivní zpětnou vazbu, stejně jako výuky praktického jazyka, která má budoucím učitelům poskytnout příležitost pro vlastní rozvoj této dovednosti.

6 LITERATURA

Falchikov, N. (2007). The place of peers in learning and assessment. In: Boud, D., & Falchikov, N. (Hg.), *Rethinking assessment for higher education: Learning for the longer term* (pp. 128–143). London/Routledge.

- Foster, P., & Ohta, A. (2005). Negotiation for meaning and peer assistance in second language classrooms. *Applied Linguistics*, 26(3), 402–430.
<https://doi.org/10.1093/applin/ami014>
- Gielen, M., & de Wever, B. (2015). Structuring peer assessment: Comparing the impact of the degree of structure on peer feedback content. *Computers in Human Behavior*, 52, 315–325. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.06.019>
- Hattie (2018). *Hattie Ranking: 252 Influences And Effect Sizes Related To Student Achievement*. Dostupné z <https://visible-learning.org/hattie-ranking-influences-effect-sizes-learning-achievement/>.
- Knorr, P. (2021). Student Teachers' Use of Language: Discourse Functions in Teaching-Based Reflective Writing. *Orbis Scholæ*, 15(3), 61–82.
<https://doi.org/10.14712/23363177.2022.7>
- Leech, G. (2014). *The pragmatics of politeness*. Oxford.
- Mayring, P. (2010). *Qualitative Inhaltsanalyse: Grundlagen und Techniken*. Beltz Verlag.
- Panadero, E. (2016). Is it safe? Social, interpersonal, and human effects of peer assessment: A review and future directions. In: Brown, G., & Harris, L. (Hg.), *Handbook of human and social conditions in assessment* (pp. 247–266). Routledge.
- Panadero, E., Jonsson, A., & Alqassab, M. (2018). Providing Formative Peer Feedback. What Do We Know? In: Lipnevich, A. A., & Smith, J. K. (Hg.), *The Cambridge handbook of instructional feedback* (pp. 409–431). Cambridge University Press.